

ĐỔI MỚI HOẠT ĐỘNG NGHIÊN CỨU KHOA HỌC THỐNG KÊ NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN

Trần Sinh

Viện khoa học thống kê

Đổi mới hoạt động khoa học thống kê bao gồm đổi mới: Nghiên cứu khoa học, thông tin khoa học, quản lý khoa học và giáo dục đào tạo. Trong đó đổi mới nghiên cứu khoa học là nội dung trọng tâm. Song đổi mới những vấn đề gì? và đổi mới như thế nào. Đó là chủ đề trong bài viết này.

1. Hướng nghiên cứu

Hướng nghiên cứu có vị trí đặc biệt quan trọng trong toàn bộ quá trình tổ chức triển khai thực hiện các hoạt động khoa học. Việc lựa chọn đúng hoặc sai hướng nghiên cứu có ảnh hưởng lớn đến tính hữu ích và hiệu quả hoạt động này. Chính vì lẽ đó khi đặt vấn đề đổi mới hoạt động nghiên cứu khoa học trước hết phải đổi mới hướng nghiên cứu.

Hướng nghiên cứu cần tập trung vào các hướng chính là: Nghiên cứu cơ bản, đốn đầu; nghiên cứu ứng dụng và nghiên cứu tổng kết. Các hướng này có quan hệ mật thiết với nhau, do đó khi định hướng nghiên cứu cần xác định một cơ cấu thích hợp, không nên quá coi trọng một hướng nào đó mà bỏ qua hoặc coi nhẹ các hướng khác.

Để những ý tưởng tiên tiến và phương pháp thống kê hiện đại trong và ngoài nước trở thành hiện thực trong công tác thống kê hiện hành, cần phải huy động một nguồn lực lớn vào hướng nghiên cứu ứng dụng. Đồng thời các hướng nghiên cứu cơ bản đốn đầu và nghiên cứu tổng kết cũng phải được coi trọng và quan tâm thích

đáng. Vì các hướng nghiên cứu này giúp giải quyết những vấn đề lý luận và phương pháp luận của khoa học thống kê, đặt nền móng cho sự phát triển bền vững sau này của thống kê nước ta; Mặt khác nó còn cho phép công tác thống kê thực tế đi trước một bước để tránh những khó khăn lúng túng trong tương lai khi có những vấn đề mới phát sinh; và đúc rút được những kinh nghiệm quý báu trong quá khứ nhằm phát huy những bài học tốt tránh sai lầm trong công tác thống kê thực tế.

2. Nội dung nghiên cứu.

Nội dung nghiên cứu cần đổi mới chính là các khâu của quá trình thống kê. Đó là:

a. Hoàn thiện hệ thống chỉ tiêu và các bảng danh mục

- Hoàn thiện hệ thống chỉ tiêu theo hướng tăng cường các chỉ tiêu kinh tế - xã hội tổng hợp phản ánh các hiện tượng và các quá trình kinh tế - xã hội ở tầm vĩ mô phù hợp với yêu cầu quản lý mới của Đảng và Nhà nước.

- Các chỉ tiêu từng bước phải được chuẩn hoá từ tên gọi, nội dung và phương pháp tính, sao cho hệ thống chỉ tiêu thống kê nước ta tương đồng với hệ thống chỉ tiêu thống kê của các tổ chức quốc tế, các nước trong khu vực và thế giới.

- Hoàn thiện hệ thống các bảng danh mục, các bảng phân loại, thống nhất các khái niệm,... phù hợp với yêu cầu sử dụng trong nước và chuẩn mực Quốc tế.

b. Thu thập thông tin

- Thu thập thông tin là khâu khó khăn và tốn kém nhất. Để giảm thiểu được tình trạng này mà vẫn đảm bảo được số lượng và chất lượng thông tin, điều tra chọn mẫu phải được xác định là phương pháp chủ yếu và phổ biến trong khâu thu thập thông tin. Do đó nội dung trọng tâm của khâu này là nghiên cứu ứng dụng điều tra chọn mẫu.

Trong điều tra chọn mẫu không chỉ chú trọng nghiên cứu kỹ thuật rẫu mẫu, phương thức xác định cỡ mẫu và lược đồ ước lượng mà các loại sai số cũng phải được đặc biệt quan tâm. Đây chính là vấn đề bức xúc của thống kê nước ta từ trước tới nay cho nên cần phải được tập trung nghiên cứu để giải quyết.

- Do những đặc trưng của nền kinh tế - xã hội nước ta, hiện nay báo cáo định kỳ vẫn là hình thức thu thập thông tin thống kê quan trọng, không thể xem nhẹ hoặc bỏ qua mà cần phải nghiên cứu nghiêm túc để kế thừa một cách chọn lọc.

Việc lựa chọn các chỉ tiêu, đối tượng và thời gian báo cáo là hết cần thiết khi nghiên cứu vận dụng hình thức thu thập thông tin này.

- Điều tra toàn bộ là một hình thức thu thập thông tin thống kê phức tạp, khó khăn và nguồn lực cần phải huy động là rất lớn, nhất là các cuộc điều tra có phạm vi trên cả nước. Do vậy phải nghiên cứu thấu đáo và cân nhắc thận trọng trước khi đưa ra quyết định chọn đối tượng để tiến hành điều tra toàn bộ. Đối tượng được chọn phải tuân thủ theo nguyên tắc: Đối tượng đó không thể thực hiện được bằng các hình thức thu thập thông tin khác hoặc do yêu cầu trực tiếp của Nhà nước. Khi tiến hành điều tra toàn bộ, phương án và phiếu điều tra cần phải được nghiên cứu

cặn kẽ và phải được thẩm định trước khi đưa ra sử dụng.

c. Xử lý thông tin

Khâu này cần được vận dụng tối đa thành tựu của công nghệ thông tin toán học và các môn khoa học có liên quan khác vào việc tổng hợp, phân tích, dự báo, lưu trữ và truyền đưa thông tin. Trong đó phân tích, dự báo và lưu trữ thông tin cần phải được xác định là những nội dung nghiên cứu chủ yếu. Khi nghiên cứu các chuyên mục này cần quan tâm toàn diện đến các ngành cũng như các cấp độ khác nhau của nền kinh tế. Song cần ưu tiên hàng đầu cho các phân tích, dự báo và lưu trữ thông tin ở các ngành kinh tế trọng yếu và toàn bộ nền kinh tế quốc dân.

Thực hiện được những vấn đề vừa đề cập trên không những làm đa dạng và phong phú các sản phẩm thống kê mà còn làm tăng thêm giá trị và giá trị sử dụng của chúng. Đó chính là yêu cầu thiết yếu của khâu xử lý thông tin.

3. Hình thức và tổ chức nghiên cứu

Để nâng cao hiệu quả của hoạt động nghiên cứu cần đa dạng về hình thức và linh hoạt trong cách tổ chức thực hiện

- Về hình thức nghiên cứu, tùy theo tính chất và quy mô của những vấn đề nghiên cứu, cần hình thành một hệ thống các đề tài khoa học từ cấp nhà nước đến cấp Bộ và cơ sở. Ngoài ra các hợp đồng và chuyên đề khoa học cũng cần được khuyến khích thực hiện.

- Về tổ chức, ngoài lực lượng nghiên cứu chính trước hết là Viện Khoa học Thống kê, các Vụ nghiệp vụ của Tổng cục Thống kê và cần huy động thêm lực lượng nghiên cứu thuộc những đối tượng có liên quan. Trong đó đặc biệt chú ý đến các

Cục thống kê tỉnh, thành phố và các trường đại học.

Các hợp đồng và chuyên đề khoa học cũng như những nghiên cứu thử nghiệm và nghiên cứu triển khai, các Cục thống kê tỉnh, thành phố là những đối tác thích hợp nhất cần được ưu tiên.

Xác định và thực hiện đúng hướng nghiên cứu, nội dung nghiên cứu, hình thức và tổ chức nghiên cứu như đã đề cập ở trên sẽ góp phần tích cực vào việc hoàn

thiện và từng bước hiện đại hoá phương pháp thống kê ở Việt nam; Nâng cao trình độ thống kê nước ta ngang tầm với trình độ thống kê các nước trong khu vực và trên thế giới; và như vậy sẽ góp phần phục vụ ngày càng tốt hơn, thiết thực hơn nhiệm vụ công tác của ngành nhằm nâng cao chất lượng và số lượng thông tin thống kê đáp ứng nhu cầu cho công tác quản lý nền kinh tế - xã hội của Đảng và Nhà nước cũng như các đối tượng khác có sử dụng thông tin thống kê ■